

FTAХР 14.25.07

Ж.А. Аманкельды¹

¹Сулейман Демирел атындағы университет
Алматы, Қазақстан

МЕКТЕПТЕ ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІН ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа. Бұл мақалада автор шет тілін оқыту барысында оқушылардың өз бетінше зерттеу қызметін жүргізу дағдысын дамыту мәселесін қарастырады. Зерттеу қызметін балалардың жеке әлеуеті мен шығармашылық қабілеттерін, өзіндік ізденістерін дамыту негізінде жүзеге асыру туралы мәселе қойды. Сыныптағы топтық жұмыстар жұмыстың ең тиімді әдісі ретінде көрсетілді, себебі жұмыстың топтық түрі түрлі білім деңгейіндегі оқушылардың назарын, жадын және ерік-жігерін белсендіреді деп түйіндеген. Мақалада шет тілін оқыту барысында оқушылардың жобалық-зерттеу қызметін ұйымдастыру үшін веб-квесттерді құру және оларды тиімді қолдану жолдары, сондай-ақ веб-квесттердің түрлері мен құрылымы, олардың оқу үдерісіндегі тиімді тұстары қарастырылған.

Кілт сөздер: зерттеу қызметі, оқыту әдістері, жобалық әдістеме, веб-квест, жеке өзіндік жұмыс.

Abstract. In this article the author deals with the problem of development of skills of independent research activity of pupils in the study of a foreign language. We study the question on the implementation of research activities through the mobilization of creativity and personal potential of children, developing students' independence. The author counts that the most efficient methods for teaching a foreign language are the group work in the classroom, because it activates attention, memory and the will of students with different levels of education. Also in the article the author presents the experience of creating and using web-quests for organization of design and research work of students at foreign language learning and describes the types and structure of web-quests, which are marked with the positive aspects of their application in the educational process.

Key words: research activities, teaching methods, design methodology, web-quest, independent work.

Аннотация. В данной статье автором рассматривается проблема развития навыков самостоятельной исследовательской деятельности

школьников при изучении иностранного языка. Ставится вопрос об осуществлении исследовательской деятельности на основе мобилизации творческих способностей и личного потенциала детей, что способствует развитию у учащихся самостоятельности. При изучении языка наиболее эффективными методами, по мнению автора, являются групповые формы работы в классе, так как групповые формы работы активизируют внимание, память и волю учащихся с разными уровнями обученности. Также в статье представлен опыт создания и использования веб-квестов для организации проектно-исследовательской деятельности учащихся при обучении иностранному языку, рассматриваются виды и структура веб-квестов, отмечаются положительные стороны их применения в образовательном процессе.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, методы обучения, проектная методика, веб-квест, самостоятельная работа.

Қазіргі кезең психологтары мен педагогтары зерттеу қызметін жүргізу мен оның нәтижелерінің сапалылығы ең алдымен индивидтің ынтасы мен қажеттілігіне, оның мотивациясына тікелей байланысты деген тұжырым жасады. Мотивация мақсатты бағытталған белсенділікті тудырады, ал ол өз кезегінде мақсатқа жету үшін құралдар мен әдістерді, олардың тәртібін анықтайды.

Оқу мен білімдегі мотивация мәселесі әрбір мектептік пәндерде туындайды. Орта мектептегі шет тілін оқытудағы мотивация мәселесі ерекше назарда. Әр сынып сайын оның төмендегенін тәжірибе көрсетіп отыр. Әдетте шет тілін үйретуден бұрын не бастапқы кезеңінде оқушылар жоғары мотивациялық деңгейді көрсетеді. Олар шет тілінде ойларын жеткізуге, тапқатарды оқуға, ән айтуға, оқуға деген құлшыныстарын көрсетеді.

Барлық оқу процесі оқушылардың әрбір деңгейінде «шет тілі» пәніне тән ерекше қажеттіліктерді қанағаттандыра алатын қуанышты сәттерді сезінетіндей дәрежеде құрастырылуы қажет. Ана тілінің шеңберінде шет тілін меңгеру барысында шет тілі қарым-қатынастың жасанды құралы ретінде көрінеді. Яғни, сабақ барысындағы шет тіліндегі қарым-қатынас негізінен шартты сипатқа ие болады, ал ол өз кезегінде сахналық коммуникацияға жақындатады, сол себепті де зерттеу қызметін ұйымдастыру барысында оқушылардың ойына, қиялына назар аудару маңызды [1, 181 б.].

Жас мөлшері мен біліктілік деңгейіне қарамастан барлық оқушылар Ғаламторды пайдаланумен байланысты кез келген қызықты қызмет түрлерімен шұғылданады, ал оның қызығушылығы бірнеше жылдар бойы сақталып қалады. Тілдік және мәдени кедергілер жойылады, сабақ үлгерімі жақсарады, оқушылар өз мүмкіндіктеріне сенімділігі артады.

Ағылшын тілін оқытуда Ғаламтор мүмкіндіктерін пайдаланудың нақты әдістері туралы сөз қозғағанда келесідей айтарлықтай тиімді тәсілдерін атап көрсетуге болады:

1. Электронды пошта арқылы қатарлас тіл иелерімен және басқа елдерде шет тілі ретінде ағылшын тілін үйренушілермен хат алмасу (замануи, ақпараттың жеделдігі, басқа мәдениетті оқып үйрену мүмкіндігі, «бірінші тұлғадан» білім алу);

2. Телекоммуникациялық конкурстарға, олимпиадаларға, тестілеулерге қатысу (білімінің шынайы бағасын алу мүмкіндігі, өзін мойындату, емтихандарға дайындалу, конкурстар мен олимпиадалардың өзге де түрлеріне қатысу);

3. Тегін немесе ақылы қашықтықтан оқыту курстарынан, алдыңғы қатарлы Британдық оқу орындарынан өзіндік білім;

4. Мұғалім үшін – тілдік және елтанымдық материалдардың молдығы, жаңашыл білім беру технологияларының, оқу кешендерінің авторларының толық сипаттамалары, тілді меңгерудің өзіндік деңгейін үнемі арттыру мүмкіндігі.

Қазіргі кезеңдегі мектептің білім үдерісінде Ғаламтор ақпараттарын пайдаланбау мүмкін емес. Мұғалім ғаламтор мүмкіндігін сабаққа дайындық барысында ғана емес, сонымен қатар оқушылардың жобалық зерттеу қызметін ұйымдастыру үшін де қолданады. Осы мақсатты жүзеге асыруда мұғалімге веб-квест айтарлықтай көмектесе алады.

Ағылшын тілінен аударғанда веб-квест – бұл мақсатты бағытталған ізденіс. Бұл Ғаламтордан ақпарат іздеп табуға, оны өңдеуге және талдауға, зерттеу нәтижелерін ұсынуға негізделген шағын-жоба. Бұл әдісті құрастырған Сан-Диего Университетінің (АҚШ) білім беру технологияларының профессоры, американдық Берни Додж.

Веб-квесттердің бірнеше түрі бар. Орындалу ерекшелігіне байланысты ұзақ мерзімді немесе қысқа мерзімді, пәндік мазмұнына қарай – моножобалық немесе пәнаралық веб-квестерлер болуы мүмкін. Тапсырманың типі бойынша веб-квесттердің бірнеше түрлерін бөліп көрсетуге болады: әңгімелеу, компеляция, жұмбақ, өзін-өзі тану, даулы мәселелерді шешу, сараптау, журналистік, шығармашылық, конструкторлық, ғылыми веб-квест [2, 51 б.].

Әлемдік және отандық педагогикада оқушы тұлғасының дамуына септігін тигізетін оқыту әдістерінен жобалық-зерттеу әдісі арқылы оқыту айтарлықтай тиімді болып табылады.

Қазіргі білім беру жүйесі оқушыларға ойлауға, түрлі пікірлер мен көзқарастарды салыстыруға, ғылымның заңдылықтары мен фактілеріне сүйене отырып өзінің көзқарастарын дәйектеуге, жеке бақылаулары мен өзінің және өзгелердің тәжірибелерін пайдалануға мүмкіндік беруге негізделуі керек. Аталған факторлар осы кереғарлық пен социумның жаңа қажеттіліктерін қанағаттандыратын білім беру жүйесіндегі түрлі

элеуметтік-педагогикалық бастамаларға арқау болады. Олардың көбін білім беру технологиялары ретінде сипаттаса болады.

Зерттеу жұмыстарын білім беру саласында дамыту, оларды білім беру технологияларын құрастыру барысында басты негіз ретінде қолдану оқушылар бойында шындықты меңгерудің маңызды құралдарын дамытуға мүмкіндік береді. Білім беру саласындағы зерттеудің басты мәні оны оқыту болып табылады.

Білім алушылардың зерттеу қызметі – оқушылардың шығармашылық, зерттеу міндеттерін шешумен байланысты қызметі және ғылым саласындағы зерттеулерге тән негізгі кезеңдерді қамтиды.

Білім алушылардың жобалық қызметі. Жобалық қызметтің басты шарты қызметтің нәтижесі туралы, жобалаудың кезеңдері туралы алдын ала түсініктің болуы (концепцияларды жасау, жобаның мақсаты мен міндеттерін анықтау, жоспарды, бағдарламаларды жасау, жобаны жүзеге асыруды ұйымдастыру).

Білім алушылардың жобалық қызметі – қызметтің жалпы нәтижелеріне қол жеткізуге бағытталған әдістер мен тәсілдердің ортақ мақсатты көздейтін білім алушылардың оқу-танымдық, шығармашылық немесе ойын қызметі.

Жобалық-зерттеулік қызмет – мақсат-міндеттерді, әдістерді белгілеу принциптерін анықтау, зерттеу барысын жоспарлау, күтілетін нәтижелерді анықтау, зерттеудің іске асуын бағалау, қажетті ресурстарды анықтау жұмыстарымен ерекшеленетін жеке зерттеулерді жобалау қызметі [3, 110 б.].

Шығармашылық қызмет шет тілі апталығының шеңберінде ұйымдастырылатын конкурстар, викториналар, кештер, клуб отырыстары мен қызықты кездесулерді әзірлеу және өткізуді меңзейді. Бұндай қызмет түрі әрбір оқушының шараға қатысуын маңызды етеді және зерттеу жұмыстарына қатысуға шабыттандырады. Оқытудың түрі академиялық (шығармашылық сипаттағы тапсырмалар) және сондай-ақ инновациялық (топтық жұмыс, жобалық қызмет, жеке шығармашылық қызмет, түйткілді мәселені анықтау, ақпараттар жинау, оны өңдеу мен талқылау) болуы мүмкін

Қызметтің қорытынды нәтижесі рефераттар, бейнефильмдер, суреттер және фотосюжеттері бар баяндамалар түрінде таныстырылады. Оқушылардың бірлескен қызметінің нәтижесі түрлі конференциялар, көрмелер, кештерді (ата-аналарға, мұғалімдерге және оқушыларға) ұйымдастыру және өткізу болып табылады. Мектептегі зерттеу жұмысының негізгі бағыттары:

- барлық білім алушыларды ғылыми қызығушылықтарымен сәйкес зерттеу қызметіне қосу;
- білім алушыларды ғылыми әдебиеттермен жұмыс жасауға үйрету;
- ғылыми зерттеудің мәдениетін қалыптастыру;

- ғылыми-тәжірибелік конференцияларды, олимпиадаларды әзірлеу, дайындау және өткізу [4, 79 б.].

Кез келген тақырыпты зерттеу қызметінде қолдануға болады.

«Өзіңнің шындыққа жанаспайтын оқиғанды айтып бер», «Астанаға саяхат жаса» т.б. секілді тапсырмалар оқушыға таңдау еркін береді, ол өте маңызды, оқушы өзінің айтарлықтай жақсы меңгерген материалының бөлігін таңдай алады, сөйтіп оқушының кереғар эмоциясын жоя алады.

Зерттеу қызметінде материалдың танымдық сипаты маңызды рөл атқарады, және ол жаңа мен енді белгілі болған ақпараттың арасындағы тепе-теңдік заңына бағынады. Оған белгілі болған ақпарат туралы жаңа хабарлама жасау жолымен жетуге болады. Мысалы, 5-ші сыныпта оқушылар тек Британияның ең үлкен қалаларын атаса, 6-шы сыныпта олар қалалардың көрнекті жерлерін атап көрсетеді, 7-ші сыныпта қалалардың қай уақытта негізі қаланғанын, олардың басты белгілері туралы әңгімелеп бере алады.

Шет тілін үйрену барысында оқушылардың өзіндік зерттеу қызметін жүргізу дағдыларын дамыту үшін:

- орындалатын қызметтің, әрбір нақты тапсырманың мақсатын түйсінуді;

- тапсырманы орындаудың тәртібін білуі (мұғалім оқушыларды оқу қызметінің нақты әдіс-тәсілдерімен қаруландыруы қажет, оның өзінде қызметтің түрінің сипаты мен осы жас мөлшеріндегі оқушылардың мүмкіндіктері ескерілуі керек);

- оқытудың тиісті құралдарын (аудиожазба, дидактикалық материалдар, ақпараттық әдебиеттер) қолдана білуі;

- тапсырма материалдарындағы тіректі көре білуі;

- тапсырманы табысты орындауға арналған дидактикалық шарттарды (қолайлы орынды анықтау, яғни сыныпта, үйде немесе лингафон кабинетінде т.б.) қарастыра білуі талап етіледі [1, 185 б.].

Оқушыларды зерттеу қызметіне баулу ойын жаттығуларын пайдалана білуге мүмкіндік береді, сол арқылы олар шет тілі сабақтарында мақсатты түрде сөйлеу тәжірибесін ұйымдастыруға, монологтық және диалогтық сөйлеудің шеберлігі мен дағдыларын жаттықтыруға және белсенділендіруге, мәліметті айтудың түрлі типтерін (сипаттау, хабарлау, ақпарат беру, пікірін айту, келісім т.б.) қалыптастыруға мүмкіндік алады.

Осы сынды тапсырмалар зерттеу қызметінің бір бөлігі болып табылатын жобалармен жұмыс жасау әдісінде қолданылады. Жобалық әдіс жоғары коммуникативтілігімен сипатталады, оқушылардың өздерінің шынайы жұмысқа деген жеке пікірлерінің, сезімдерінің, белсенділігінің көрінісімен, оқудағы алға жылжуға деген жеке жауапкершілігімен сипатталады.

Пайдаланган әдебиеттер тізімі:

1 Белова С.А. Технология исследовательской деятельности по иностранному языку в обучении учащихся / С.А. Белова. – М.: Чистые пруды, 2006. – 265 с.

2 Полещук Е.С. Веб-квест как способ организации поисково-исследовательской деятельности учащихся при обучении иностранному языку/ Е.С. Полещук. – М., 2008. – 186 с.

3 Леонтович А.В. Исследовательская деятельность учащихся: сборник статей / А.В. Леонтович. – М.: МГДД(Ю)Т, 2002. – 294 с.

4 Чекмезова М.В. Организация исследовательской деятельности учащихся при обучении иностранному языку / М.В. Чекмезова. – М., 2011. – 211 с.